

УДК 378-057.87

EMPIRICAL STUDY OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS**ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ****Teslyuk V.M. / Теслюк В.М.***c.psihol.s., as.prof. / к. психол.н.*

ORCID: 0000-0003-1112-428x

SPIN: 6504-4894

Paskalenko O.V. / Паскаленко О.В.*master/magistr**National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,**Kyiv, Heroes of Defense 15, 03041**Національний університет біоресурсів і природокористування України**Київ, Героїв Оборони 15, 03041*

Анотація. У статті подано емпіричне дослідження комунікативної компетентності майбутніх викладачів. Якісну оцінку розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів проведено шляхом аналізу кількісних показників, які отримано завдяки комплексу психодіагностичних методів. Здійснено аналіз та інтерпретацію відповідей респондентів за результатами дослідження. Результатами емпіричного дослідження підтверджено, що більшість студентів має середній рівень сформованості всіх структурних компонентів комунікативної компетентності: комунікативно-мовленнєвого, соціально-перцептивного та інтерактивного.

Ключові слова: майбутній викладач, комунікативна компетентність, психодіагностичні методи, рівні розвитку комунікативної компетентності.

Вступ.

Сучасне суспільство переживає кардинальні зміни в усіх сферах своєї життєдіяльності. Це істотно підвищує вимоги до рівня професіоналізму особистості і вимагає розширення та оновлення освітянського діапазону в плані професійної підготовки фахівців взагалі і викладачів, зокрема. Суспільна практика вимагає від них розв'язання широкого кола соціальних, культурологічних, психолого-педагогічних та інших завдань, що не може бути здійснене поза педагогічною і міжособистісною взаємодією. Така взаємодія вимагає від суб'єкта спілкування володіння високорозвиненою комунікативною компетентністю як психологічним інструментом комунікації.

Останнім часом психологи і педагоги приділяють особливу увагу дослідженню розвитку комунікативних вмінь і навичок у контексті сформованості комунікативної компетентності суб'єкта педагогічної взаємодії (Л.І. Берестова, Ю.М. Ємельянов, Ю.М. Жуков, Є.П. Ільїн, В.А. Кан-Калік, А.А. Кідрон, О.М. Корніяка, О.О. Леонт'єв, Л.А. Петровська, А.Г. Самохвалова, Є.С. Семенов та ін.).

Основний текст.

Комунікативну компетентність у наукових дослідженнях розглядають як складний структурний феномен, що містить соціально-психологічні стереотипи, знання, вміння і навички, які набуває суб'єкт спілкування на підставі сформованих у нього мотивів, цінностей і настановлень. Враховуючи

результати дослідження, комунікативну компетентність будемо розуміти як сукупність знань, вмінь, навичок, особистісних якостей, за допомогою яких суб'єкт спілкування реалізує цілі та завдання комунікативної та професійної діяльності і досягає взаєморозуміння у міжособистісній взаємодії [1; 2; 3; 4; 5; 6].

У наукових дослідженнях прослідковується декілька підходів щодо визначення структури комунікативної компетентності. По-перше, дослідники, визначаючи її структуру, роблять акцент на когнітивній складовій цього феномена, тобто на знаннях і здібностях, потрібних для побудови спілкування (В.П. Захаров, В.А. Лабунська, Є.В. Руденський, З.С. Смелкова, Н.Ю. Хрящева й ін.). По-друге, опис структури комунікативної компетентності подається через комунікативні вміння (А.В.Захаров, А.В.Мудрик). По-третє, до структурних елементів комунікативної компетентності, згідно з позицією О.В. Сидоренко, слід віднести також комунікативні знання, комунікативні здібності, комунікативні вміння. По-четверте, у структурі комунікативної компетентності, крім знань, вмінь і навичок, деякі дослідники виокремлюють ще й особистісні особливості – передусім соціально-перцептивні (Л.І. Берестова, Ю.М. Ємельянов, Ю.М. Жуков, Є.П. Ільїн, Л.А. Петровська, Є.С. Семенов, А.А. Кідрон й ін.).

Узагальнення результатів вивчення змісту і структурних складових комунікативної компетентності особистості дало змогу визначити психологічну структуру і змістові показники цього феномена у майбутніх викладачів закладу вищої освіти. Застосовуючи системний підхід до аналізу структури комунікативної компетентності, виділено чотири основні компоненти: когнітивний (пізнавальний), комунікативно-мовленнєвий, соціально-перцептивний та інтерактивний. Всі структурні компоненти комунікативної компетентності перебувають у нерозривній єдності між собою.

Завданням нашого дослідження було визначення рівнів сформованості комунікативної компетентності та її компонентів у досліджуваних студентів, які в майбутньому будуть викладачами. Якісна оцінка розвитку комунікативної компетентності майбутніх викладачів здійснювалася шляхом аналізу кількісних показників. Ці показники отримано на основі комплексу психодіагностичних методів: методик, тестів, опитувальників [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Отримані в дослідженні дані щодо розвитку комунікативної компетентності досліджуваних можна представити наочно – у вигляді діаграми (див.: рис.1).

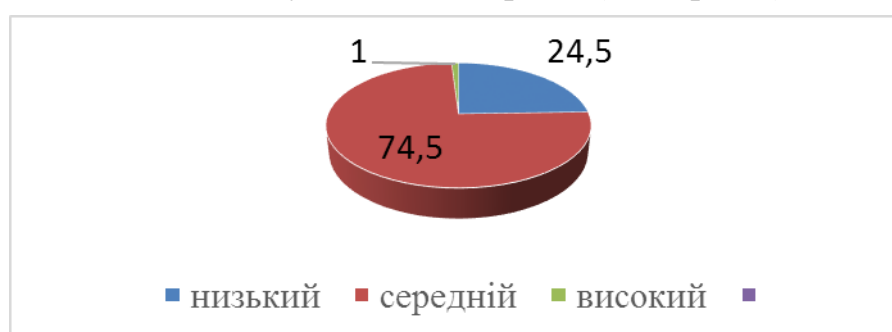

Рис.2.1. Рівні розвитку комунікативної компетентності студентів (n=24; у %)

Як бачимо з рис.1, у значної частини студентів (74,5 %) комунікативна компетентність сформована на середньому рівні. Низький рівень сформованості комунікативної компетентності зафіксовано у 24,5 % студентів. Високим рівнем комунікативної компетентності володіє один відсоток студентів.

У таблиці 1 відображено результати сформованості як комунікативної компетентності в цілому, так і її структурних компонентів у студентів – майбутніх педагогів. Спочатку розглянемо статистичні результати, подані в таблиці 1, по горизонталі: серед студентів із високим рівнем розвитку комунікативної компетентності зафіксована порівняно однакова кількість досліджуваних із високою сформованістю всіх чотирьох її структурних компонентів. У студентів із середнім рівнем розвитку комунікативної компетентності найбільшою мірою сформований комунікативно-мовленнєвий її компонент, а найменшою – когнітивний компонент. У студентів із низьким рівнем розвитку комунікативної компетентності зафіксовано несформованість майже усіх її компонентів, крім певного (низького) розвитку когнітивного компонента.

Таблиця 1

Рівні розвитку комунікативної компетентності та її структурних компонентів у студентів (n=24; у %)

Рівень розвитку	Комунікативна компетентність	Когнітивний компонент	Комунікативно-мовленнєвий компонент	Соціально-перцептивний компонент	Інтерактивний компонент
Високий	1,0	23,5	22,4	26,5	22,4
Середній	74,5	37,8	74,5	70,4	71,4
Низький	24,5	38,8	3,1	3,1	6,1

Статистичні дані, представлені в таблиці 1, по вертикалі, свідчать, що більшість студентів має середній рівень сформованості майже всіх структурних компонентів комунікативної компетентності: комунікативно-мовленнєвого, соціально-перцептивного та інтерактивного. В більшості студентів зафіксовано низький рівень розвитку когнітивного компонента комунікативної компетентності. Як показало дослідження, у студентів із високим рівнем розвитку комунікативної компетентності порівняно рівномірно (збалансовано) і на високому рівні сформовані всі її структурні компоненти. У студентів із середнім рівнем сформованості комунікативної компетентності найбільшою мірою розвинені комунікативно-мовленнєвий і соціально-перцептивний компоненти. А у студентів із низьким рівнем розвитку комунікативної компетентності її структурні компоненти майже несформовані та потребують зовнішньої корекції, формування та зусиль самого суб'єкта спілкування. Крім того, отримані емпіричні дані щодо розвитку структурних компонентів комунікативної компетентності наочно можна представити у вигляді діаграми (див.: рис. 2).

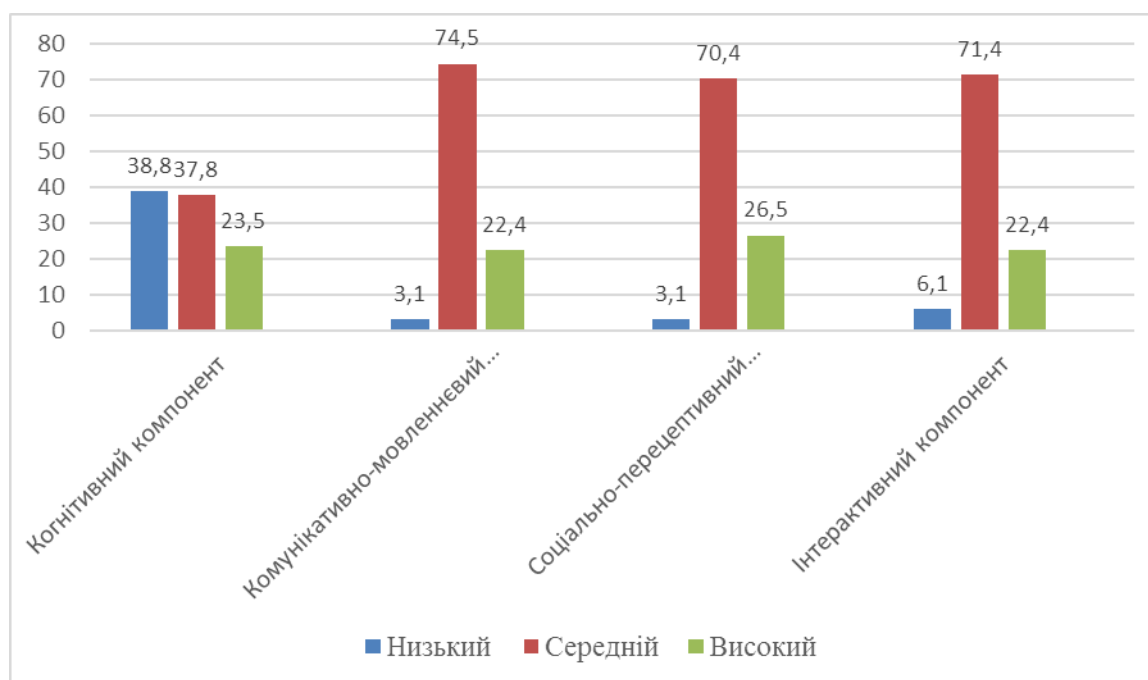

Рис. 2. Рівні розвитку структурних компонентів комунікативної компетентності студентів (n=24; у %)

Висновки.

Проведене емпіричне дослідження підтвердило, що майбутні викладачі мають високий, середній і низький рівні сформованості комунікативної компетентності: при цьому переважають середній та низький рівні її розвитку, високий рівень розвитку характерний незначній кількості досліджуваних.

Література:

1. Самохвалова А.Г. Деловое общение: секреты эффективных коммуникаций: учебное пособие. 2-е изд., перераб. и доп. СПб.: речь, 2012. 333с.
2. Теслюк В.М. Індивідуальний стиль педагогічного спілкування викладача: теоретико-методичний аспект: [монографія]. ПП Савлук М. М., 2015. 252 с.
3. Теслюк В.М. Психологічні засади формування індивідуальних стилів професійно-педагогічного спілкування у майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: збірник наукових праць. Випуск 31. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 202-205.
4. Теслюк В.М. Структурні компоненти індивідуального стилю професійно-педагогічного спілкування. *Науковий вісник Національного аграрного університету*: збірник наукових праць. Випуск 88. Київ, 2005. С. 245-255.
5. Теслюк В.М., Петрух Р. Компетентнісний підхід у вищій професійній освіті. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Київ. 2010. С.153-158.
6. Теслюк В.М., Сейидов С.Л. Исследования интерактивной компетентности будущих преподавателей. Випуск № 09-02. Германия: 2019.

C. 53-56.

References:

1. Samokhvalova A.H. Delovoe obshchenye: sekrety effektivnykh kommunykatsyi: uchebnoe posobyе. 2-e yzd., pererab. y dop. SPb.: rech, 2012. 333s.
2. Tesliuk V.M. Indyvidualnyi styl pedahohichnoho spilkuвання vykladacha: teoretyko-metodychnyi aspekt: [monohrafiia]. P.P Savluk M. M., 2015. 252 s.
3. Tesliuk V.M. Psykholohichni zasady formuvannya indyvidualnykh styliv profesiino-pedahohichnoho spilkuвання u maibutnykh vykladachiv vyshchoho ahrarynoho navchalnoho zakladu. Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia: zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 31. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 2006. – S. 202-205.
4. Tesliuk V.M. Strukturni komponenty indyvidualnoho styliu profesiino-pedahohichnoho spilkuвання. Naukovyi visnyk Natsionalnoho ahrarynoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 88. Kyiv, 2005. S. 245-255.
5. Tesliuk V.M., Petrukh R.B. Kompetentnisnyi pidkhid u vyshchii profesiinii osviti. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Kyiv. 2010. S.153-158.
6. Tesliuk V.M., Seiydov S.L. Yssledovanyia ynteraktyvnoi kompetentnosti budushchykh prepodavateleі. Vipusk № 09-02. Hermanyia: 2019. S. 53-56.

Abstract. *The article presents an empirical study of communicative competence of future teachers. Qualitative assessment of the development of communicative competence of future teachers was conducted by analyzing quantitative indicators obtained through a set of psychodiagnostic methods. The analysis and interpretation of respondents' answers based on the results of the research was carried out. The results of empirical research confirmed that most students have an average level of formation of all structural components of communicative competence: communicative-speech, social-perceptual and interactive.*

Key words: *future teacher, communicative competence, psychodiagnostic methods, levels of development of communicative competence.*

Стаття відправлена: 12.04.2021 р.

© Теслюк В.М., Паскаленко О.В.